

MÁNÁID VUOIGATVUOĐAID KOMITEA

40. čeahkkinnbadji

SOAHPAMUŠSTÁHTA KONVENŠUVNNA 44 ARTIHKKALA VUOĐUL DOAIMMAHAN RAPORTTAID SUOKKARDEAPMI

Loahppaárvalusat: Suopma

1. Komitea meannudii Suoma goalmát mearreáigásaš raportta (CRC/C/129/Add.5) 1068. ja 1069. čeahkkimiin (gč. CRC/C/SR.1068 ja 1069) čakčamánu 22 beaivve 2005, ja dohkkehii čakčamánu 30 beaivve 2005 dollon 1080. čeahkkimis čuovvovaš loahppaárvalusaid.

A. Láidehus

2. Komitea giitá soahpamušstáhta goalmát raportta addimis nugo maddái lassigažaldagaide (CRC/C/Q/FIN/3) addon girjjálaš vástádusain, maid bokte komitea oaččui čielga áddejumi mánáid diliin Suomas. Komitea anii árvvus sierra surggiid ovddasteaddji sáttagotti mieldeorruma ja sin addán lassidieduid.

B. Soahpamušstáhta čuovvundoaimmat ja olahusat

3. Komitea gidde duđavažžan fuomášumi:

- a) agivuloš jearahallannjuolggadusaid dohkkeheapmái njukčamánu 2002;
- b) mánnaáššesátaolbmo virggi vuoddeapmái čakčamánu 2005;
- c) riikkadási doaibmaplána "Mánáide heivvolaš Suopma" dohkkeheapmái jagis 2005;
- d) olmmošgávppi vuostásaš doaibmaplána gárvvásmuvvamii njukčamánu 31 beaivve 2005.

4. Komitea atná positiivvalažžan maddái dan, ahte Suopma lea ratifieren:

- a) mánáid vuoigatvuodaid guoski konvenšuvnna molssaevttolaš beavdegirjji mánáid oassálastimis vearjodoarrumiidda miessemánu 28 beaivve 2002;
- b) riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna (ILO) konvenšuvnna nr 182, mii guoská mánáidbargaheami vearrámuš hámiid giieldima ja njuolgo doaimmaid daid heaitiheami várás, odđajagimánu 17 beaivve 2000;
- c) Roma vuoddonjuolggadusa riikkaidgaskasaš rihkusduopmostuolus juovlamánu 29 beaivve 2000.

C. Válđoáššálaš fuolat ja ávžžuhusat

1. Almmolaš ollašuttindoaimmat

(konvenšuvnna 4, 42 ja 44 (6 bihtá) artihkkal)

Komitea ovddit ávžžuhusat

5. Komitea oaivvilda duđavažžan, ahte soahpamušstáhta nubbi mearreáigásaš raportta (CRC/C/70/Add.3) meannudeami oktavuodas ovdanbuktojuvvon sierralágan fuolaid ja ávžžuhusaid (CRC/C/15/Add.132, golgotmánu 16 beaivve 2000) geažil leat vuolggahuvvon láchkaaddin-, hálddahušlaš dahjege eará doaibmabijut. Goittotge komitea sálloša, ahte muhtun dan fuolat ja ávžžuhusat leat giedahallon bisttehemet

dahjege dušše muhtun osiin, dát gusket earet eará mánáide guoski koordinerema, mánáide čuoheci veahkaválddi, mii sivistisdoallá maid seksuálalaš boasttoadnima ja etnikkalaš veahádagaide gulli mánáid.

6. Komitea ávžžuha soahpamušstáhta vuolggahit buot dárbbalaš doaimmaid vai nuppi mearreáigásaš raportta dat loahppaárvalusat meannuduvvojit, mat eai leat velá ollašuttton ja váldit giedahallamii daid fuolaid, mat dál buktotjit ovdan goalmmát mearreáigásaš raportta loahppaárvalusaid birra.

Oktiiveiveheapmi/Riikkadási doaibmaprogramma

7. Komitea gidde fuopmášumi máŋgga programmii, maid vehkiin figgat mánáid vuoigatvuodaid dievaslaččabut ollašuttit ja atná positiivan viiddes riikkadási doaibmaprogramma ”Mánáide heivvolaš Suopma” – mii vuodđuduvvá ON dievasčoahkkima miessemánu 2002 sierranasčoahkkimis dohkkehuvvon áššebáhpárii ”Mánáide heivvolaš máilbmi” – muhto lea fuolas das, ahte dát plánat eai leat menddo bures oktiiveivejuvvon.

8. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta:

- a) **sihkkarastá, ahte riikkadási doaibmaprogramma lea čuoheci čielgasit ollašuttit konvenšuvnnas suodjaluvvon mánáid vuoigatvuodaide;**
- b) **addá doaibmaprogramma ollašuttimii doarvái ruhtadeapmi;**
- c) **ovttasta riikkadási doaibmaprogramma vuollásažžan buot eará doaibmaplánaid ja – programmaid vai mánáid vuoigatvuodaid ollašuttimis garvo biedgo lahknanvuohki;**
- d) **addá odđa mánnaáššesáttaolbmo bargun čuovvut riikkadási doaibmaprogramma ja árvvoštallat dan ovdáneami.**

Iehčanas gohcin

9. Komitea atná positiivan mánnaáššesáttaolbmo virggi vuodđudeami čakčamánu 2005 ja dan, ahte mánnaáššesáttaolbmo doarjagin lea ásuuvvon viiddes, sierralágan áššedovdamuša ovddasteaddji ráđđádallangoddi, mas friddja organisašuvnnat bohtet leat mielde. Goittotge komitea gávnnaha, ahte mánnaáššesáttaolbmo mandáhtii gullet váldoáššis konvenšuvnna ollašuttima ovddideapmi ja rávvenbálvalusat iige son giedahala ovttaskas dáhpáhusaid, maid dutkan báhcá riikkabeivviid vuoigatvuodaášeolbmo bargun.

10. Komitea ávžžuha, ahte:

- a) **mánnaáššesáttaolbmo mandáhta viiddiduvvo iehčanas olmmošvuoigatvuodalágádusaid guoski oppalaš mearkkašumiid nr 2 mielde (2002), mii sivistisdoallá maid gelbbolašvuoda váldit vuostá ja dutkat mánáid dahkan váidagiid;**
- b) **soahpamušstáhta addá mánnaáššesáttaolbmo doaimmahakkii doarvái bargiid ja ekonomalaš resurssaid, vai dat sáhtášii beaktilit čuovvut konvenšuvnna ollašuttima miehtá riikka;**
- c) **mánnaáššesáttaolbmo jahkemuitalus bukto ovdan riikkabeivviide ja das ságastallo riikkabeivviin oktanaga go meannuduvvojit dat doaimmat, maid ráđdehus áigu vuolggahit vai komitea sáttaolbmo guoski ávžžuhusat ollašutttojuvvojit.**

Resurssat mánáide

11. Komitea lea ovttaoavilis soahpamušstáhtain dan fuolas, mii – báikkálaš eiseváldiid viiddes iešstivrema ja sorjjasmeahtunvuoda geažil – guoská nuppástusdárbbuide dan dáhkideami várás, ahte mánáin lea miehtá riikka dásseárvosaš resurssat ja bálvalusat geavahas.

12. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta dahkagohtá čielggadusa, mainna árvvoštallojit ja analyserejuvvojit mánáide fállon resurssat ja joatká ain dárbbu mielde beaktilis doaimmaid, maiguin

dáhkiduvvojit buot mánáide dásseárvosaš bálvalusaide beassan ja bálvalusaid oažžun ássangiielddas fuolakeahtá.

Dieđuid čohkken

13. Komitea oaivvilda fuolas, ahte mánáid guoski statistihkkadieđuid čohkken ii leat koordinerejuvvon iige vuodduva jeavddalaš diehtochohkemii. Dát guoská earenoamážit buot rašimus mánnajoavkkuid, nugo lámis mánáid, dorvobáikki ohcci mánáid, vuoigatvuodaortnega olis váttisvuodain leahkki mánáid ja veahádatjoavkkuide gulli mánáid.

14. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta joatká figgamušaid ovddidit ortnega mánáid guoski dieđuid viiddes čohkkema várás, earenoamážit buot rašimus joavkkuide gulli mánáin, vai sin eallindiliid ja sin vuoigatvuodaid ollašuvvama sáhttá dárkkilit analyseret.

Konvenšuvnna guoski skuvlen / diehtujuohkin

15. Komitea gávnna, ahte diehtujuohkin konvenšuvnnas báhcá eanaš friddja organisašuvnnaid ovddasvástádussan, ja lea fuolas das, ahte konvenšuvdna illá gávdno dain gielain, maid veahádagat ja sirdolaččat geavahit. Lassin komitea lea fuolas das, ahte ámmátolbmuide, geat barget mánáiguin, ii addo doarvái konvenšuvnna guoski skuvlen.

16. Komitea movttiidahtá soahpamušstáhta ain joatkit diehtujuohkima konvenšuvnnas maiddá skuvllaid oahppoplánaid bokte ja giddet earenoamáš fuomášumi diehtujuohkimii rašimus joavkkuide, nugo sisafárreaddjiid, eamiálbmogiid ja etnihkalaš ja gielalaš veahádagaid gaskavuodas ja joatkit figgamušaid addit mánáiguin ja mánáid buorin bargi ámmátolbmuide doarvai buori ja systemáhtalaš mánáid vuoigatvuodaid guoski skuvlema ja/dahje oahpásmuhttima.

2. Oppalaš prinsihpat (konvenšuvnna 2, 3, 6 ja 12 artihkkal)

Vealatmeahttunvuohta

17. Seammás go komitea atná buresboahhtin ovttaveardásašvuodalága fápmuiboahtimia guovvamánus 2005, de dat lea fuolas das, ahte sisafárreaddjit ja eará veahádatjoavkkut, earenoamážit románat, deivvadit árgabeaieallimis vealaheaddji ja olgoriikkalaččaid vuostá vašálaš oainnuid nugo maiddá duodalaš vealaheami, ja ahte dát oainnut leat lassáneamen nuoraid gaskavuodas.

18. Konvenšuvnna 2 artihkkala mielde komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta joatká ja nanne figgamušaidis eastit ja heaittihit buotlágan mánáide, maiddá daidda mánáide, geain lea románadahje olgoriikkalaš duogáš, čuoheami vealaheami ja giddet earenoamáš fuopmášumi nuoraid skuvlemii, namalassii vealaheaddji oainnuid olis.

19. Lassin komitea ávžžuha laktit čuoovvovaš mearreáigásaš raportii dárkkes dieđuid dain mánáid vuoigatvuodaid konvenšuvdnii guoski doaibmabijuin ja prográmmain, maid soahpamušstáhta lea vuolggahan vai čuoovvula jagi 2001 Rasismma, nállevealaheami, olgoriikkalašvašuheami ja eará daidda laktáseaddji utnohisvuoda guoski máilmmikonfereanssa dohkkehan julggaštusa ja doaibmaprogramma, ja váldá vuhtii maiddá konvenšuvnna 29 artihkkala 1 bihtá (skuvlema ulbmilat) oppalaš mearkkašumi nr 1.

Máná ovdu

20. Seammás go komitea oaivvilda, ahte máná ovddu prinsihppa váldo dávjá vuhtii láhkaásaheamis, maiddá ovdamearkka dihte odđa lágas olgoriikalaččain 6 §:s, mas čielgasit dovddastuvvo máná sierrasajádat, dat lea fuolas das, go prinsihpat eai gutnejahtto doarvá eige čadahuvvo geavtlaččat buot mánáide váikkuheaddji surggiin.

21. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta nanne figgamušaidis dáhkidit, ahte máná ovddu almmolaš prinsihppa boahtá ipmirduvvot, áššálaččat váldot vuhtii ja heivehuvvot buot seadáhusain nugo maiddá voigatvuodalaš ja hálddahušlaš mearrádusain ja fidnuin, prográmmain ja bálvalusain, main leat juo njuolgo dahjege eahpenjuolgo váikkuhusat mánáide.

Máná oaivila gudnejahttin

22. Komitea gidde fuopmášumi dieđuide njuolggadusain, mat gusket máná gullamii voigatvuodalaš meannudemiin, mat laktásit ovdamearkka dihte fuolaheaddjivuoda dahjege mánáidsuodjalandoaibmajuid, ja lea fuolas das, ahte duopmáris ávžžuhusas/duopmostuolus lea voigatvuodalaš njuolga gullat dušše badjel 15-jahkásaččaid. Dán nuorat mánain bokte njuolgo gullan lea guđdon duopmára vihkkehallamii, ja mánáid oaivilat buktojuvvojit duopmostullui goalmát oassebeali gaskkustemiin ja muhtumin ná dáhpáhušvá, vaikke goalmát oassebealli ii leatge gullan máná.

23. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta bidjá johtui láhkaásahan- ja eará doaibmajuid dáhkidandihte, ahte konvenšuvna 12 artihkal čadahuvvo dievaslaččat, earenoamážit mii guoská máná voigatvuoda njuolga mitalit iežas oaivila duopmárii dalle, go riektegeavvanmis ja/dahjege hálddahušmeannudeamis dahkkojuvvojit mearrádusat, mat váikkuhit mánnái.

3. Siviilavoigatvuodát ja -geatnegasvuodát (konvenšuvna 7, 8, 13 - 17 ja 37(a) artihkkal)

Heivvolaš dieđuid oazžun

24. Vaikke komitea atná positiivan soahpamušstáhta figgamušaid ášši hárrái, mii maiddá sisttisdoallá lága sátneluomusvuoda geavaheamis diehtujuohkingaskaomiin (460/2003), de dat ceálká fuolas mánáid šaddama suodjeheapmin veahkaválddi, rasismma ja pornografija ektui, earenoamážit internehta bokte.

25. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta nanne doaibmajuid, main mánat suodjaluvvojit beaktilit šaddamis suodjeheapmin veahkaválddi, rasismma ja pornografija ektui, mobiilalefonteknihka, videospealuid, spealuid ja eará teknikka bokte, maiddá internehta bokte. Lassin komitea evttoha, ahte soahpamušstáhta ovddida prográmmaid ja strategiijaid, maiguin mobiilalefonteknihka, mediareklamerema ja internehta sáhtta geavahuvvojit gaskaoapmin vai mánáid ja vanhemiid didolašvuodalaš lassána das, makkar dieđut ja materiála lea vahátlaš mánáid buresbirjejupmái. Soahpamušstáhta movttiidahtto ovddidit soahpamušaid ja fidnuid ovttrasrádiid doaimmaheaddjiiguin ja mediain, ulbmilin lea suodjalit mánáid šaddama suodjeheapmin vahátlaš dieđuide medias ja buoridit sidjiide oaivilduvvon dieđu kvalitehta.

4. Bearašbiras ja molssaeavttolaš dikšun

(konvenšuvnna 5; 18 (1-2 bihtát); 9-11; 19-21; 25; 27 (4 bihtá); ja 39 artihkkal)

Vánhemiid ovddasvástádus

26. Komitea gidde fuopmášumi guhkes riidduiden máná fuolaheaddjis Suomas, main sáhtta leat negatiiva váikkuhus mánnái.

27. Komitea ávžžuha, ahte mánáid fuolaheaddjiid guoski riiddu čovdojuvvojit govttolaš áiggi siste ja ahte earránan bearrašiidda oaivvilduvvon doaimmat sisttisdoallet skuvlejuvvon ámmátolbmuid doarjjabálvalusat.

Sadjásaš dikšun

28. Komitea oaivvilda, ahte mánát biddjojuvvojit sadjásaš dikšui válddekeahhtá doarvái vuhtii sin iežas oaiviliid, ja lea fuolas das, ahte eiseváldit eai álot doarjjo doarvái vanhema ja máná gaskasaš oktavuodaid duodaid dehálaš doalaheami. Lassin komitea geardduha ovdal máinnašan fuolas, mii guoská daid lassáneaddji mánáid meari, geat leat sadjásaš divššus, goittotge komitea seammás váldá vuhtii odđa Mánáidsuodjalusa ovddidanprográmma.

29. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta gidde fuopmášumi sadjásaš divššu lassáneami vuoddosivaide, ovdamearkka dihte doarju doarvái vanhemiid. Soahpamušstáhta galggašii maiddáid dáhkidit, ahte mánát, guhte bajásgessojit institušuvnnain, orrot smávva joavkkuin ja ožžot oktagaslaš divššu.

30. Komitea ávžžuha maiddáid, ahte soahpamušstáhta gidde doarvái fuopmášumi mánáid oaiviliidda mearrádusain, mat gusket sin sajušteami sadjásaš dikšui. Lassin komitea ávžžuha, ahte máná sajušteapmi sadjásaš dikšui ii váikku vahátlaš vugiin vanhema ja máná gaskasaš oktavuhtii.

Veahkaváldi, boasttoadnin ja hilggodeapmi

31. Seammás go komitea giitá jagiid 1997-2002 lágíduvvon veahkaválddi vuostásaš kampanja nugo maiddáid dan nuppi muttu jagiin 2004-2007, dat searvá Suoma vuoigatvuodaáššeolbmo fullii das, ahte bearrašis mánáide čuoheci veahkaváldi ja seksuálalaš veagalváldin lea okta duodaleamos eastagiin máná vuoigatvuodaid dievaslaš ollašuvvamis Suomas.

32. Konvešuvnna 19 artihkkala oktavuodas komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta:

- (a) nanne čuvgehus- ja skuvlenkampanja nu, ahte váldá daidda buotahkásaš mánáid vai mánáide čuoheci boasttoadnimat eastoduvvojit ja dusteduvvojit;
- (b) lasiha resurssaid ja ovtasbarggu nuvtá riikkaviidosas mánáid ja nuoraid doarjjatelefovdnii;
- (c) nanne doaibmabijuid, mainna movttiidahtto almmuhit máná illasteamis, maiddáid addit sadjásaš divššus leahkki mánáide vejolašvuodaid dasa, ja áššáskuhtá dákkar daguide sivalaččaid;
- (d) joatkit divššu addima veahkaválddi oaffarin šaddan mánáide vai sii veajuiduvvet dievaslaččat sihke fysalaččat ja psyhkalaččat ja sin odđasit vuoigáiduvvan šaddá álkibun;

33. Váldočáli jođus leahkki vuđolaš mánáide čuoheci veahkaválddi guoski dutkamuššii (A/RES/56/138) ja dasa laktáseaddji ráddehussii čujuhuvvon jearahallama oktavuodas komitea giitá soahpamušstáhta girjjálaš vástádusain jearahallama várás ja dan oassálastima Slovenias geassemánu 5-7 beivviid 2005 lágíduvvon Eurohpa ja Gaska-Asia guovločoahkkimii. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta geavaha guovlodási ráddádallamiid bohtosiid oktan vuohkin vuolggahit ovtas friddja servviiguin doaimmaid juohke máná suodjaleapmái buotlágan fysalaš, seksuálalaš ja vuoŋŋalaš veahkaválddis ja nannendihte konkrehtalaš ja dárbbu mielde mearreáiggiide čadnon doaimmaid dákkár veahkaválddi ja boasttoadnima eastima várás ja dasa reagerema várás.

5. Vuoddodearvvasvuohta ja buresbirgejupmi
(konvenšuvnna 6; 18, (3 bihttá); 23; 24; 26; 27 (1-3bihtát) artihkkal)

Dearvvasvuohta ja buresbirgejupmi

34. Komitea cealká fuolas mánáid lassáneaddji alkoholageavaheamis ja badjelmeari deaddi ja mendo buoides mánáid lassáneaddji mearis.

35. Nuoraid dearvvasvuoda guoski oppalaš mearkkašumi nr 4 (2003) oktavuodas komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta nanne doaibmabijuid, mat gusket mánáid ja nuoraid dearvvasvuhtii, earenoamážit mánáid alkoholageavahussii guoski doaibmabijuid ja ovddida ain dearvvasvuodaprográmmaid, mat galggašedje čuohcat earet eará nuoraid dearvvaslaš eallindábiid ovddideapmái.

36. Komitea, seammás go addá dovddasteami soahpamušstáhta vuolggahan figgamušaide, de dat lea ain fuolas iešsorbmemiid alla mearis nuoraid gaskavuodas.

37. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta beaktilhahtta doaibmabijuid vai nuoraid iešsorbmemat eastaduvvojit ja nannešii mielladearvvasvuodabálvalusaidis.

38. Komitea lea maiddái fuolas diedus, man mielde ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) ja ADD (Attention Deficit Disorder) diagnoserejuvvo boastut ja danin mielladearvvasvuodadálkasat mearriduvvojit mendo olu das fuolakeahhtá, ahte gávdnjojit ain lasi duodaštusat dáid dálkasiid vahátlaš váikkuhusain.

39. Komitea ávžžuha, ahte ADHD ja ADD diagnoseren ja dikšun dutko lasi, dát sisttisoallá maiddái dutkamušaid mielladearvvasvuodadálkasiid vejolaš vahátlaš váikkuhusain mánáid fysalaš ja psyhkalaš buresbirgejupmái, ja ahte dáid láhttenhehttehusaid dikšumis geavahuvvo vejolašvuodaid mielde eará meannudan- ja dikšunvugit.

Eallindássi

40. Vaikke komitea atná positiivalažžan riikkadási geafivuoda ja sosiálalaš marginaliserema vuostáš doaibmaprogramma 2003-2005, dat lea fuolas lassáneaddji geafivuodas ealli mánnabearrašiid mearis ja das, ahte ekonomalaš veahkki ja doarjagat eai álot čuovo ekonomalaš šattu.

41. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta ollašuhhtá beaktilit riikkadási geafivuoda ja sosiálalaš marginaliserema vuostáš doaibmaprogramma ja nanne doarjagis bearrašiidda, geain leat ekonomalaš váttisvuodat nu ahte addá sidjiide ekonomalaš ja eará veahki danin, ahte sihkkarasto ahte geafivuoha unnu ja mánát suodjaluvvojit ekonomalaš ja eará vehkiin daid vahátlaš váikkuhusaid, maid ekonomalaš váttisvuodat dagahit sin ovdáneapmái.

6. Skuvlen, astoáigi ja kulturdoaimmat

(konvenšuvnna 28, 29 ja 31 artihkkal)

42. Komitea, seammás go dat váldá vuhtii soahpamušstáhta doaibmabijuid, dat cealká fuolas daid románamánáid alla mearis, geat heitet skuvlla ja sin váttisvuodain beassat skuvlemii, mas lea vahátlaš váikkuhus sin ovdáneapmái ja manjelis bargoeallimii beassamii. Lassin komitea cealká maiddá fuolas románaoahpaheaddjiid ja románagielat ovdaskuvlamateriála váilumis.

43. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta vuolgaha buot vejolaš doaibmabijuid vai dáhkida, ahte konvenšuvnna 28 ja 29 artihkkalat ollašuhthtojit ollásit buot mánáid oasil oppa riikkas, maiddá daid mánáid bokte, geat gullet buot rašimus joavkkuide nugo románamánáid oasil.

44. Komitea atná positiivan olmmošvuoigatvuohtaskuvlejumi váldima fárrui vuoddoahpahusa riikkaviidosáš oahppoplánaide, muhto lea fuolas das, ahte buot mánát eai vejolaččat oaččo bajásgeassima olmmošvuoigatvuodain, eaige mánáid vuoigatvuodaid guoski bajásgeassima, daningo fáttá laktin oahppoprográmmii sorjása ain loahpa loahpas oahpaheaddji mearrádusas.

45. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta dutká, man olu lea olmmošvuoigatvuohtaskuvlejupmi oažžumis skuvllain ja dáhkida, ahte buot mánáide ii dušše addo oahpahus olmmošvuoigatvuodain, muhto ahte sii maiddá válđojit fárrui fidnuide, main olmmošvuoigatvuohtanorpmat ja –árvvut ollašuhthtojit nu skuvllas, ruovttus go servodagasge.

46. Komitea atná positiivan daid doaibmabijuid, maid soahpamušstáhta lea vuolgahan vai veahkaváldi ja givssideapmi skuvllain unnu, dát sisttisdoallá maiddá gáibádusa, man mielde buot skuvllain galgá hábmet givssideami ja veahkaválddi vuostásaš doaibmaprogramma, muhto lea komitea fuolas das, ahte dát láhttenvuoigt leat ain viehka dábálaččat earenoamážit lámis mánáid ja sin vanhemiid vuostá.

47. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta joatká ain áššáigullelaš doaimmaid givssidan- ja veahkaváldeihtagiid vuostá skuvllain nu, ahte mánát válđojit dievaslaččat fárrui doaibmamii, ovdamearkka dihte dahká oahppiid, bargoveaga ja vanhemiid gaskavuodas mearreáiggiin čilgehusaid skuvllain ovddiduvvon verddeoktavuodaid šlájjas. Earenoamážit galggašii giddet fuomášumi lámis mánáide ja sin vanhemiidda čuoheci givssideapmái.

7. Erenomáš suddjendoaimmat

(konvenšuvnna 22; 38; 39; 40; 37 (b)-(d); 32-36 artihkkal)

Mánát dorvobáikeohccin

48. Komitea oaivvilda, ahte sisafárrejeaddjiid ruovttuiduvvama ja dorvobáikeohcciid vuostáiváldima guoski lága nuppástus, mii ollašuhthtá rádi direktiivva 2003/9/EY, lea dohkkehuvvon geassemánus 2005, ja dan ulbmilin lea buoridit dorvobáikki ohcci mánáid vuoigatvuodalaš sajadaga ja dáhkida, ahte sin dárbbut ožžot eambo fuopmášumi. Goittotge komitea lea fuolas das, ahte dálá olgoriikalašlágain diehtolágan dorvobáikeohcamušaide heivehuvvon ng. ”jođálmahtton meannudanvugiin”, sáhttá lea vahátlaš váikkuhus mánáide.

49. Vaikke komitea atná positiivan, ahte okto boahhti mánáid ohcamušaid meannudanáigi lea oalle sakka otnon, de dat lea goittotge fuolas das, ahte bearrašiid ovttasteapmái gollá menddo guhkes áigi.

50. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta dáhkida, ahte ng. ”jođálmahtton meannudanvugiin” gutnejahttojit vuoiggalaš riektegeavvama gáibádusat ja dorvobáikeohcciid vuoigatvuodadorvu.

51. Komitea ávžžuha maiddá, ahte soahpamušstáhta meannuda bearraša ovttasteami guoski ohcamušaid positiiva vugiin, olmmošlaččat ja hohpolažžan konvenšuvnna 10 artihkkala mielde.

Seksuálaš ávkkástallan ja olmmošgávpi

52. Seammás go komitea atná positiivan ránggáštuslága maŋimuš áigge nuppástusaid, maiguin olmmošgávpi lea Suoma lálkaásaheami mielde riikus, ja 2000 riikkadási doaibmaprogramma, mii guoská mánáid gávppálaš seksuálalaš ávkkástallama vuostásaš doaibmabijuid, ja riikkaviidosaš olmmošgávppi vuostásaš doaibmaprogramma jagis 2005, dat lea fuolas dieđuin, maid mielde olbmot, maiddá mánát, ain gávppašuvvojit Supmii ja Suoma bokte.

53. Konvenšuvnna 34 artihkkalaš ja dasa laktáseaddji artihkkaliid oktavuodas komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta ain nanne figgamušaidis dovdat, eastit ja vuostálastit seksuálalaš ja eará ávkkástallama ulbmiliidda dáhpáhuvvi mánnagávppi. Lassin komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta:

- a) **árvoštallá searvama riikkaidgaskasaš ortniiduvvan rihkolašvuoda vuostásaš konvenšuvnna dievasmahtti beavdegirjái, mii guoská olmmošgávppi, earenoamážit nissoniid ja mánáid gávppašeami eastima, dustema ja ránggášteami**
- b) **árvoštallá searvat buot sirdobargiid ja sin bearašlahtuid vuoigatvuodaid guoski riikkaidgaskasaš konvenšuvdnii.**

Agivuložiid guoski riektegeavaheapmi

54. Komitea lea fuolas, das ahte:

- a) mánáid sáhtta dubmet lapsia ‘eavttohis giddadasránggáštussii’ earenoamáš duodalaš diliin;
- b) soahpamušstáhta lea seailluhan várrejumis ON siviila- ja politihkalaš vuoigatvuodaid guoski konvenšuvnna 10 artihkkala 2 bihtá b čuoggái ja 3 bihtái, mii sáhtta hehttet mánáid vuoigatvuodaid guoski konvenšuvnna 37 artihkkala c čuoggá dievas ollašuttima.

55. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta buktá áiggi dássái agivuložiid guoski riektegeavaheami oppalaččat konvenšuvnna ja earenoamážit dan 37, 40 ja 39 artihkkaliid mielde, ja buktá vástidit eará Ovtastuvvon Nášuvnnaid nuoraidvuoigatvuhtii gullelaš norpmiid, maiddá Ovtastuvvon Nášuvnnaid nuoraid guoski riektegeavaheami vuolimus vejolaš dási njuolggadusaid (Peking njuolggadusat), Ovtastuvvon Nášuvnnaid nuoraidrihkolašvuoda eastima guoski njuolggadusaid (Riad njuolggadusat), Ovtastuvvonn Nášuvnnaid njuolggadusaid friddjavuodas massán nuoraid suodjaleamis ja Wien doaibmarávvagiid, mat gusket mánáid riikusvuoigatvuodavuogádaga; ja komitea nuoraid guoski riektegeavaheami meannudan almmolašsággastallama áigge (CRC/C/46, § 203-238) addán ávžžuhusaid. Dán oktavuodas komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta earenoamážit:

- a) **joatká buot dárbbaslaš doaimmaid vai dáhkida ahte friddjavuoda massin geavahuvvo vuollái 18-jahkásaččaide dušše maŋimuš vuohkin ja nu oanehis áigge go vejolaš, ja ahte sii leat sierra ollesolbmui friddjavuoda massima áigge;**
- b) **vai dorvvasta mánáid vuoigatvuodaid guoski konvenšuvnna ollašuvvama dievaslaččat, de árvoštallá siviila- ja politihkalaš vuoigatvuodaid guoski riikkaidgaskasaš konvenšuvnna 10 artihkkala 2 bihtá b čuoggá ja 3 bihtá olis dahkkon várrejumiid eretgeassima;**

Veahádatjoavkkuide gulli mánát

56. Komitea almmuha fuolas váldoálbmoga ja románamánáid gaskkas joatkašuvvi sierraárvosašvuodas, mii váikkuha duodalaš vugiin románamánáid vejolašvuodaide dievaslaččat návddašit iežas vuoigatvuodain, earenoamážit ássamii ja skuvlemii guoski vuoigatvuodain.

57. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta joatká doaibmabijuid románamánáid servodahkii oassálastima ovdddeami geažil sihke marginaliserema ja steampaluvvama eastima dihte. Lassin dárbbášuvvojit eará doaibmabijut dáhkidit, ahte románamánát sáhttet návddašit dievaslaččat buot konvenšuvnnas suodjaluvvon vuoigatvuodain, maiddá earenoamážit skuvlema oážžumis ja dohkálaš eallindásis.

8. Mánáid vuoigatvuodaid konvenšuvnna molssaeavttolaš beavdegirji

58. Komitea atná positiivan soahpamušstáhta ságastallama áigge addán dáhkádušaid das, ahte dat ratifiere mánáid vuoigatvuodaid konvenšuvnna mánnagávppašeami, mánnaprostitušuvnna ja mánnapornografiija guoski molssaeavttolaš beavdegirji.

59. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta searvá nu johtilit go vejolaš mánáid vuoigatvuodaid konvenšuvnna mánnagávppašeami, mánnaprostitušuvnna ja mánnapornografiija guoski molssaeavttolaš beavdegirjái.

9. Čuovvun ja diehtujuohkin

Čuovvun

60. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušstáhta vuolggaha buot vejolaš doaibmabijuid vai dáhkida dáid ávžžuhusaid dievaslaš čadaheami, earet eará juohkimiin ávžžuhusaid ráddehusa lahttuide, riikkabeivviide ja gielldastivrraide- ja ráddehusaidei, áššáigullelaš meannudeami ja joatkkadoaimmaid várás.

Diehtujuohkin

61. Komitea ávžžuha maiddá, ahte soahpamušstáhta addán goalmát mearreáigásaš raporta ja girjjálaš vástádušat ja daidda laktáseaddji komitea dohkkehan ávžžuhusat (loahppaárvalusat) juhkkovvojit viidat oppa álbmoga, siviilaservodaga ovddasteaddji organisašuvnnaid, nuoraid ovddasteaddji joavkkuid ja mánáid olámuddui, maiddá internehta bokte, muhto ii dušše beare internehta bokte, vai bohciida ságastallan ja diđolašvuolta konvenšuvnnas, dan ollašuttimis ja čuovvumis.

10. Čuovvovaš raporta

62. Komitea atná árvvus soahpamušstáhta jeavddalaš ja mearreáiggis dáhphuvvi raporterema ja ávžžuha soahpamušstáhta addit njealját mearreáigásaš raportta, mii ii galggašii leat guhkit go 120 siiddu (gč. CRC/C/118), geassemánu 19 beaivve 2008 rádjai.